

לעילוי
נשמת
ה"ר
יוסף וולף ז"ל
ב"ר
ברוך מנדל הי"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם
האשה
התשובה
רודפת צדקה וחסד
שרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ד"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

יו"ל ט"ו ביהמ"ד לחנידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיטו

גליון מס' 376

יומא ס' - ס"ו

בס"ד, י"ב אב תשס"ו

השבוע בגליון

- ♦ ילד יכול לשלוח מנות בפורים?
- ♦ שליח שאינו 'שליח'
- ♦ מי היו הבבליים השנואים?
- ♦ עיר בבל בארץ בבל
- ♦ הכהן הגדול "חנמאל המצרי"

♦ מדוע לא שלחו את השעיר לעזאזל עם נכרי או קטן?

- ♦ מה ההבדל בין א' לאחד
- ♦ מספר החלטי ומספר סידורי
- ♦ האומר היום יום ג' לעומר - יצא?
- ♦ שני תינוקות שנולדו באותו יום, מי קודם למילה?
- ♦ רכש לולב לפני סוכות, חייב להשתמש בו?

דף נה"א ת"ר אחת אחת ואחת

מה ההבדל בין א' לאחד

מה ההבדל בין ספירה בנוסח א', ב' ג' וכו', לבין ספירה בנוסח אחד, שתיים, שלש וכו'. או אם ננקוט בדוגמא הלכתית, מה דינו של אדם שבימי ספירת העומר ספר "היום א' לעומר", במקום לומר "היום יום אחד לעומר". על כך ועוד במאמר שלפנינו. ביום הכיפורים היה הכהן הגדול מזה מדם הפר ומדם השעיר בקדש הקדשים כנגד הכפורת, ואחר כך מחוץ לקדש הקדשים כנגד הפרוכת. הזאה אחת למעלה ועוד שבע הזאות למטה, הלא הן ההזאות הנספרות ברטט בסדר העבודה, "וכך היה מונה. אחת. אחת ואחת. אחת ושתיים..."

"אחת ואחת": הלומד את סוגייתנו מגלה, כי מניין ההזאות הוא חלק בלתי נפרד מההזאות, ובהורות התורה על ההזאות ציוותה היא, שהכהן יזה וימנן בפיו ויצייץ, כי זו הזאה ראשונה, זו הזאה שנייה וכו': "אחת. אחת ואחת. אחת ושתיים" וכו', ולדעת רבי יוחנן ציווי התורה אף כולל את מניית ההזאות באופן זה דווקא [באופן זה הוא כולל את ההזאה הראשונה עם כל אחת משבע ההזאות], ואם לא עשה כן, לא קיים המצווה (עיי' רש"י ו"שיח יצחק" על פי התוספות ישנים, וע"ע במאירי שחלק).

על הגדרת מניין ההזאות ומהותו, ניתן להשכיל מנידון מעניין בו עוסק הגאון הרגאצ'ובי זצ"ל.

משנתנו מציינת, כי הכהן הגדול מנה את ההזאות, "אחת. שתיים...", ואילו הגמרא העוסקת במעשר בהמה אומרת, כי בשעה שמעבירים עשר בהמות בזו אחר זו כדי לסמן את העשירית ולהפרישה כמעשר בהמה, מציינת כי מונים א', ב', וכו'. מדוע לא "אחת", "שתיים", שלש"?

מספר החלטי ומספר סידורי: קיים הבדל יסודי בין שתי הספירות, מסביר בעל "צפנת פענח". התורה ציוותה כי הבהמה העשירית שעוברת תהיה קדש. אין זה משנה כל עיקר מי היא הרביעית או התשיעית. את תשע הבהמות הראשונות סופרים כדי להגיע לעשירית. לעומת זאת ספירת ההזאות מגדירה את מהותה של כל הזאה והזאה. "אחת" - זו ההזאה הראשונה. "שתיים" - זו ההזאה השנייה, וכן הלאה. לפיכך, את הבהמות העוברות למעשר בהמה ניתן למנות במספר סידורי, א', ב', ג', המציין כמה בהמות עברו עד כה. לשם דוגמא, גבאי המונה את האנשים בבית הכנסת, "הושיעה את עמך וברך את נחלתך", אינו מעוניין לדעת מיהו ה'הושיעה' ומיהו ה'נחלתך', כל רצונו הוא לדעת כי עשרה אנשים שוהים בבית הכנסת. אולם,

דבר העיון

תורה הקדושה

פחד.
זה בכלל לא משנה אם המלחמה הזו תמשך זמן רב או תסתיים מוקדם מן הצפוי - אם יש מישהו שיוודע מה צפוי.
אין זו הפעם הראשונה.
כבר אלפיים שנים, למעלה משבע מאות אלף ימים ולילות, יהודים חרדים לגורלם באשר הם. אין בכחם של איי שקט ושלווה הפזורים אי פה ואי שם על פני הגלות, כדי לטשטש את המציאות ולערפל את הגלות אליה יצא עמנו המרחבת ירושלים העשנה לפני שנים כה רבות, ובוסס בדרכו בנחלי דם אל הבלתי נודע.
בתקופה זו באופן מיוחד מזדקר, בהק וזוהר הקשר הבלתי אמצעי בין יהודים לומדי תורה לבין התורה הקדושה.
תגובות רבות המגיעות ל"מאורות הדף היומי" מפי לומדים המתגוררים באזורים המוכים, מביעות מסר אחיד בנוסחאות שונות. "התורה היא ערכת המגן שלנו". "לימוד התורה נוסך בנו עוז ותעצומות". "החיבור אל דורות התנאים והאמוראים הקדושים, נוסך בנו עוז ותעצומות".
לא יאומן כי יסופר.
הקשר ההדוק והמיוחד בין הרבנים מגידי השיעורים לבין הלומדים היקרים, עומד באיתנו גם בימים טרופים אלה.
נטלנו כדוגמה את סיפורו של הרב אברהם כהן מכרמיאל, מגיד שיעור בדף היומי.
צוות פעלים של מאורות הדף היומי יצא למבצע מיוחד, בין מאות שיעורי הדף היומי בערים המטווחות באש המרצחים. הפעילים נפגשו באופן אישי עם כל מגיד שיעור ועם לומדי הדף היומי, והעבירו לידיהם גמרות ותקליטורים של שיעורי הדף היומי. בימים הללו ניתן להספיק ללמוד הרבה...

עילוי נשמת

הר"ר **יצחק קליין** ז"ל
ב"ר בנימין ז"ל
נלב"ע י"ב אב תשל"ז
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בנו ידידו הר"ר יוסף (רמי) קליין ומשפ' שיחיו - בני ברק

עילוי נשמת

מרת **גיטה גרינברג** ע"ה
ב"ר שמעון שו"ב לייבל ז"ל
נלב"ע י"ג מנחם-אב תשנ"ו
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י ידידו הר"ר שמעון גרינברג ומשפחתו שיחיו-ת"א

עילוי נשמת

הר"ר **אהרן סלומון** ז"ל
ב"ר זאב ז"ל
נלב"ע י"ז אב תשמ"ח
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בנו ידידו הר"ר זאב סלומון ומשפ' שיחיו - בני ברק

לעילוי נשמת

הר"ר **רפאל נאמן** ז"ל
ב"ר מנחם ומלכה ז"ל נלב"ע ט"ז אב תשס"ג
ת.נ.צ.ב.ה.

נ"ה
נשמת אדם

את ההזאות יש למנות במספר החלטי המגדיר כל הזאה והזאה, "אחת". "שתים".
האומר היום יום ג' לעומר - יצא? אכן, לגבי ספירת העומר דן רבי יעקב עמדין (עיי' שו"ת "שאלת יעבץ" ח"א סי' קל"ט, ועיי' וספר "ספירת העומר", פרק ו' סעיף ד', ובהערות), אם הסופר "היום יום אֶלֶף לעומר", "היום בית לעומר", יצא ידי חובה. לאור דברי ה"צפנת פענח" מובן היטב ספקו של ה"שאלת יעבץ", שהרי גם בספירת העומר לא נועדה הספירה לציין כמה ימים עברו, אלא שהיום הוא היום הראשון. היום הוא היום השני. ואכן, ה"שאלת יעבץ" כותב, כי נידונו זה תקף גם לגבי מניין ההזאות ביום הכיפורים. [ועיי' ש"ש צידד כי ספירה בראשי תיבות, כגון, היום ל"ג לעומר, אינה מועילה לכל הדעות, מפני שראשי תיבות אינן מניין כלל. וראה עוד בדין מניין הזאות יום הכיפורים, מה שהרחיב וביאר בספר חידושי מרן רי"ז הלוי עמ' 96].

דף סב/א המפריש פסחו ואבד והפריש אחר תחתיו ואחר כך נמצא הראשון שני תינוקות שנולדו באותו יום, מי קודם למילה?

שני תינוקות שנולדו באותו יום, האם אחד מהם קודם למצוות ברית מילה? ובכן, הלכה פסוקה היא, כי אדם שהתחייב במצווה ולאחר מכן התחייב במצווה זהה נוספת, תחילה יקיים את המצווה הראשונה, ולאחר מכן את השנייה. כך נפסק ב"שולחן ערוך" (יו"ד סי' שני"ד ע"פ מסכת שמחות פרק י"א ועיי' פ"ט נוספים), כי אם נפטר אדם שיש מצווה לעסוק בהלווייתו ובקבורתו ולאחר מכן נפטר אדם נוסף שיש לעסוק בהלווייתו ובקבורתו, הרי שיש לעסוק תחילה בקבורת המת הראשון ואחר כך בקבורתו של השני.

ומה בדבר שני תינוקות שנולדו באותו יום, את מי מהם ימול המוהל תחילה, האם הנולד מוקדם יותר קודם למצוות המילה? לכאורה, כשם שביציאתם מן העולם - ראשון ראשון קודם, כך בביאתם לעולם - ראשון ראשון קודם. ברם, עיון בדברים מעלה, כי ההשוואה אינה נכונה.

רכש לולב לפני סוכות, חייב להשתמש בו? לשם הבנת הדברים הבה נתמקד בשאלה הבאה. אדם רכש לולב ימים אחדים לפני חג הסוכות ובערב חג הסוכות רכש לולב נוסף. בהגיע יום טוב הראשון של חג הסוכות לרשותו שני לולבים, האם עליו להעדיף את הלולב שנרכש ראשון? לא נשמעה הלכה שכזו. שכן, עד הגיע מועד קיום המצווה, אין כל משמעות לחפצים הללו. הם אינם חפצי מצווה. הם לולבים ותו לו. רק מיומו הראשון של החג הם מוגדרים כחפצי מצווה.

הוא הדין, כותב הגאון בעל "ברית אברהם" (שו"ת ח"ב סימן י"ד, הובא ב"פתי תשובה" יו"ד סי' רס"ה ס"ק טו) לגבי שני התינוקות שמצוות מילתם חלה ביום השמיני. בהגיע היום השמיני, בו ברגע חלה מצוות המילה של שניהם יחד... אין הם דומים, איפוא, לשני אנשים שנפטרו בזה אחר זה, אלא לשני אנשים שנפטרו ברגע אחד.

הגאון רבי מרדכי יעקב ברייש זצ"ל, בעל "חלקת יעקב" (שו"ת יו"ד סי' קמ"ב), מביא את סוגייתנו כמקור ובסיס לסברתו של בעל ה"ברית אברהם".

גמרתנו עוסקת באדם שהפריש טלה לקרבן פסח, והטלה אבד ובשל כך הפריש טלה נוסף תחתיו, אך בהגיע ערב פסח נמצא הטלה הראשון. חכמים סוברים, כי יקריב בעל הטלאים איזה מהם שירצה. שכן, אף על פי שאחד מהם הוקדש תחילה, ברם, בהגיע חצות היום, היו שניהם מזומנים כאחד לקיום המצווה, ואין זה משנה כלל מי מהם היה מוכן תחילה.

הגאון בעל "ברית אברהם" מציין, כי אף על פי שמצד ההלכה אין התינוק הראשון קודם, ברם, למעשה נהגו להקדימו, כדי למנוע אפשרות לקטטה מי מהתינוקות ימול תחילה. [ראוי לציין, כי בחידושים המיוחסים לר"ן מבואר, בסוף מסכת מועד קטן, כי גם בתינוקות מקדימים את הנולד ראשון מדינא].

הסלעים שהוכנו לפדיון הבן - אבדו: מעניין לציין את חידושו של בעל "תורה לשמה" (שו"ת סי' נ"ו) מסוגייתנו. בעל "תורה לשמה" נשאל לגבי אדם שהכין חמשה סלעים למצוות פדיון הבן, לפני שמלאו לבנו שלשים יום, ונאבדו הסלעים והכין אחרים תחתיהם, ולבסוף נמצאו הסלעים הראשונים, האם יש עדיפות לקיים את המצווה בסלעים הראשונים? ה"תורה לשמה" משיב, כי לדעת חכמים יכול לקיים את המצווה באיזה מהם שירצה, שהרי בעת חלות המצווה, בהגיע יום השלשים, היו שניהם נכונים ומזומנים לקיום המצווה.

עם זאת, מדגיש בעל "תורה לשמה", כי אין הדברים אמורים אלא אם אבדו הסלעים הראשונים, לפי שגם חכמים מודים, שהמפריש שה לפסחו והפריש שה נוסף, עליו לקיים את המצווה בשה שהופרש תחילה [ועיי' ש"ש שראוי לחוש לדעת רבי יוסי. ולפי דבריו, גם הקונה לולב צריך לקיים את המצווה במה שקנה ראשון, אלא אם קנאו מלכתחילה על דעת שתכין שיקנה לולב נוסף].

בבית מדרשנו העירו, כי יש לחלק בין הפרשת קרבן, עליו חלה קדושה וחלה חובה להקריבו בבה זמנו, לבין חפץ שיועד למצווה, שעד הגיע זמן קיום המצווה לא חל בו

הפעילים נוכחו בתופעה מדהימה. **משפחות** רבות עזבו ונדדו למקומות הנחשבים בטוחים יותר. גם משפחות של רבנים מגידי שיעור. "משפחות" אמרנו, מפני שרבים מהרבנים מגידי השיעור בעצמם, לא היו מסוגלים לעזוב את קהל שומעי לקחם! כל עוד נותרו יהודים ממשתפי השיעור בעיר, מגידי השיעור אינם נוטשים את משמרתם. **באותו** יום בו ביקרו פעילי מאורות, נפלו בכרמיאל טילים רבים. בין יללות האזעקות, הנפילות, הקולות והברקים, חלפו פעילי מאורות במהירות ברחובות שהיו נראים כעיר רפאים, כדי להפגש עם הרב אברהם כהן. **הרב** אברהם כהן מוסר שיעור בבית הכנסת קול אליהו ברחוב דרך השלום, בו משתתפים מידי יום שנים עשר יהודים. **בבניין** בו הוא מתגורר, נותרו חמש משפחות מתוך שלושים ושש. את בני משפחתו העביר לאזור המרכז, אך הוא נותר במקום.

בין מטח לשיעור, הצלחנו לאתר את הרב כהן ולראיין אותו בקצרה.

- שלום הרב כהן.

- שלום לכם.
השאלה הראשונה עומדת לי על קצה הלשון היא, באיזו סיטואציה התקבלה ההחלטה על פיצול המשפחה, הם כאן, במרכז, ואתה שם, בצפון המופגז.

- ההחלטה התקבלה עם דאגה רבה, אבל עם הבנה מוחלטת וחד משמעית שאין מה לעשות, לא מפקירים את השטח!

- שמענו שאתה מתגורר בבניין ריק...
 האמת היא, שכרמיאל היא כמו עיר רפאים. בלתי שיעור אני המלך של הכביש. אין יוצא ואין בא. בבניין שלי מתגוררים שלושים ושש משפחות, ונותרו... חמישה.

איך ההרגשה?
 לא קל אבל כל יום בשעת השיעור אני מקבל את החיזוק ממשתתפי השיעור, המגיעים ברכבם, מתנים במהירות ונכנסים לבית מקדש מעט.

- באיזו אווירה מתנהל השיעור?
 האמת, באמצע השיעור אהנו צריכים לרוץ למקלט, פעמיים או שלש פעמים. במקלט הקטן והדחוס אנו ממשיכים ללמוד, ועם צפירת הארבעה, עולים בחזרה לבית המדרש. האווירה בשיעור מיוחדת במינה. תחושה של לכידות, אחידות, והרגשת קודש, כפי שהתבטא אחד הלומדים, שבעת הלימוד הוא מרגיש חיבור אל הדורות הקודמים, לפני מאות רבות שנים, התנאים והאמורים הקדושים.

- אם העיר ריקה, מהיכן מגיעים המשתתפים?
 עד כמה שהדבר עוצב, כל בתי הכנסיות בכרמיאל נסגרו, למעט שניים או שלשה בתי כנסת, כך שכל היהודים החפצים בלימוד תורה שנתרו בעיר, מתקבצים ולומדים יחד.

- הרב כהן, לסיים, מה היית מבקש לומר לעומדי הדף היומי הקוראים את הגליון?
- אעביר להם את המסר שאני שואב מלומדי הדף היומי בשיעור שלי: "אשרינו ומה טוב חלקינו ומה נעים גורלנו, ומה יפה ירושתנו".

זה עתה קמנו מאבלנו הנוגה על חורבן בית מקדשנו. התבוננות קלה במאורעות שליוו את חורבן בית המקדש הראשון ובית המקדש השני, מגלה את היסוד העתיק והמוצק עליו ניצבת אומנתנו, הלא התורה הקדושה, שעל פיה נברא העולם, והיא ניתנה לנו על ידי מי שברא את העולם. באמצעותה הופך יהודי גלמוד, נודד, מסכן, מוכה ומושפל, לנסיך שכתר תורה לראשו. **צמרמורת** חולפת בגופו של הלומד את דברי חכמינו במסכת גיטין (פח/א), כי הקדוש ברוך הוא הקדים להחריב את בית המקדש הראשון,

כל דין [כמו כן, הכלל "אין מעבירין על המצוות" אינו תקף לפני שהגיע זמן חיוב המצווה].
דף ס"ב שאם היה חולה מרכיבו על כתפו

מדוע לא שלחו את השעיר לעזאזל עם נכרי או קטן?

ביום הכיפורים הובל שעיר מבית המקדש, בדרך שארכה כשלוש שעות, אל צוק העזאזל, ונדחף אל מותו בידי האדם שהובילו, לכפרה על בני ישראל.

הורתנו תורה (ויקרא ט"ז/כא), "וְשַׁלַּח בְּיַד אִישׁ עֵתִי הַמִּדְבָּרָה" - יש לשלחו ביד "איש עתי". דרשו חכמים, כי כוונת הפסוק שיש למנות את השליח בערב יום הכיפורים, שיהיה מוכן בטרם עת, וכמו כן, שיש לקיים מצווה זו בכל מצב ובכל תנאי, הן אם נטמא השליח והן אם חל יום הכיפורים בשבת קדש.

בהמשך המאמר נתייחס למקרים בהם הובלת השעיר כרוכה בחילול שבת, אך תחילה לשאלה מרתקת הכורכת את שליחת השעיר לעזאזל בשליחת מנות ביום הפורים.

משלוח מנות על ידי שליח: ביום הפורים מצווה לשלוח מנות איש לרעהו. בשו"ת "בניין ציון" (סי' מ"ד) העלה ספק, אם יש לקיימה על ידי שליח דווקא, כלשון הפסוק "ומשלוח מנות איש לרעהו" (ראה "משנה ברורה" ס"ק י"ח שהביא הספק), או שמא אין כל קפידה בדבר והנותן יכול לקיים את המצווה על ידי הבאת המנות בעצמו אל המקבל. **ילד יכול לשלוח מנות?** אם אכן יש צורך בשליח, היו שהסתפקו אם חובה לשלוח את המנות בידי בר שליחות דווקא, ולא על ידי קטנים ונכרים שאינם יכולים להתמנות כשליחים ולמלא את מקום המשלח [אנו איננו נוהגים כך, ומשלחים גם עם קטנים]. כלומר, אם יש צורך בשליח, הרי תפקיד השליח הוא לבצע פעולה בשליחות המשלח, כאילו מבצעה המשלח בעצמו, ונכרי וקטנים אינם יכולים להתמנות כשליחים.

שליח שאינו 'שליח': הגאון רבי אברהם דוברסון כהנא שפירא זצ"ל, רבה של קובנא, משיג על כך בתוקף בספרו "דבר אברהם" (שו"ת, ח"א סי' י"ג אות ד', ח"ב סי' ח'). לדבריו, גם אם נקבל את הדברים, שיש לקיים מצוות משלוח מנות על ידי שליח דווקא, ודאי ניתן לקיימה על ידי קטן ונכרי. שכן, יש להבחין בין מצוות שמלכתחילה צורת המצווה ניתנה להעשות על ידי שליח, לבין מצוות המוטלות על האדם, אלא שהוא ממנה שליח שיבצע עבורו, כלהלן.

כדי לקיים מצוות המוטלות על האדם באמצעות שליח, יש צורך בשליח המסוגל להתמנות לשליחות, כדי שמעשהו ייחשב כמעשה של משלחו. ברם, כאשר המצווה ניתנה מלכתחילה באופן שתעשה על ידי שליח, פירושו של דבר, שבעל המצווה אינו צריך לעשותה בעצמו, אלא מוטל עליו לדאוג שהפעולה תתקיים; עליך להכין מנות, לא להביאם בעצמך לחברך, אלא לדאוג שיובלו אליו. אין הוא "שליח" עליו חלה ההגדרה "שלוחו של אדם כמותו", מעשיו אינם מיוחסים כאילו בוצעו על ידי משלחו, משכך, גם גוי וקטן יכולים לבצע שליחות זו! (וראה שם גם בשם "חתם סופר" (ק).

מדוע לא שלחו את השעיר עם נכרי או קטן? לומדי הדף היומי הלומדים את סוגייתנו, תמהים בוודאי, אם אכן גם בשליח המשלח את השעיר לעזאזל אין דיני "שליחות", ניתן, איפוא, לשלוח את השעיר על ידי נכרי או קטן, ומדוע גמרתנו דורשת מן הפסוקים, כי הובלת השעיר מותרת גם אם היא כרוכה בחילול יום הכיפורים ובחילול שבת, הן ניתן למנוע את הדבר על ידי שיגור נכרי או קטן להובלת השעיר לעזאזל?

ה"דבר אברהם" משיב, כי אמנם אין דיני "שליחות" בהובלת השעיר לעזאזל, ברם, עלינו להבחין בציווי התורה "ושלח ביד איש" - המקיים את המצווה צריך להיות "איש" - גדול ולא קטן. כמו כן ציוויה התורה "ורחץ את בשרו במים" - טהרה וטומאה שייכת ביהודי בלבד ולא בנכרי. לפיכך, אמת, אין הוא שליח עם דיני "שליחות", ולא נתמעטו קטן ונכרי מקיום מצווה זו מפני שאינם ראויים **לשליחות** אלא מפני שאינם ראויים **לקיום המצווה** [עיי"ש עוד מה שהוכיח].

דף ס"ב לא בבליים היו אלא אלכסנדרים היו **מי היו הבבליים השנואים?**

בשני מקומות נזכרת במשנה התנהגות גסה של הבבליים. במשנתנו נאמר, כי היו תולשים בשערותיו של הכהן שהוביל את השעיר מבית המקדש לעזאזל ואומרים לו "טול וצא, טול וצא, ואל תשהה עוונותינו אצלנו עוד" (רש"י). במסכת מנחות (צ"ט/ב) מסופר, כי כאשר חל יום הכיפורים בערב שבת, והתעוררה שאלה כיצד לנהוג בקרבן השעיר לה' של יום הכיפורים, מפני שזמן אכילתו תם בבוקר יום השבת, ומאידך, לבשלו אי אפשר, היו הכהנים שבבליים אוכלים את בשרו חי, כמות שהוא.

לפני המועד! כדי שבארץ בבל תתכונן התשתית הרוחנית עבור היהודים שיוכו ללמוד תורה מחכמי התורה שגלו עם יכניה המלך. **הפסוק** מכנה זאת "צדקה"!! צדקה עשה בכך הקדוש ברוך הוא עם ישראל, כפי שמפרש רש"י: "וְזוֹ הִיא צְדָקָה - שְׁמִיּהָ וְהַחֲרִיב בֵּיתוֹ כְּדִי לְהַגְלוֹת דּוֹרוֹ שֶׁל צְדָקְהָ... שִׁלְמָדוֹ תּוֹרָה לְאֵלֵי הַגּוֹלִים אַחֲרֵיהֶם". **בית** המקדש, מעוז תפארתנו, אליו היו נשואות עיני כל ישראל, בית חיינו, - חרב מוקדם יותר, כדי שלא תשתכח תורה מישראל. **בעת** חורבן בית שני, התבוסס עם ישראל בדמו, גופות התגוללו כדומן על פני האדמה, עם ישראל היה נתון לחיצי הרומיים. באותה שעה נתן הקב"ה בלבו של אספניוס העריץ למלא את בקשותיו של התנא הקדוש רבי יוחנן בן זכאי. בתקופה הרת גורל זו ביקש רבי יוחנן בן זכאי "יתן לי יבנה וחכמיה", כדי שלא תפסק תורה מישראל! **התורה**, התורה. התורה. **היא** היתה, היא הווה והיא תהיה הבסיס לכל קיומנו עלי אדמות.

★ ★ ★
בשם לומדי הדף היומי ברחבי ארץ ישראל, הננו משיאים על נס את גבורתם ועוז נפשם של הרבנים מגידי השיעורים שנתורו על משמרתם, מתוך תחושת שליחות קדושה, להרבות תורה בישראל בעיתות אלו.
.....
המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
תכתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il
בברכת התורה העורך

מענה לשון

דף ס"ב "מירושלים ועד צוק"
צוק
נעסוק הפעם במילה האחרונה שבדף היומי לשבוע זה: "צוק". שם זה נזכר במשנה ג' פעמים בקשר לעזאזל: "עשר סוכות מירושלים ועד צוק... חוף מאחרון שבהן שאינו מגיע עמו לצוק... משעת דחיתו לצוק". במלה זו ישנו ספק כיצד לנקד: **צוק** בחולם, או **צוק** בשורוק. רגילים להבין מילה זו כשם עצם (כלל) המציין סלע זקוף, וכך פרש רבי עובדיה מברטנורא: "תשעים ריש היו מירושלים ועד הצוק. כל הר גבוה וזקוף - קרוי צוק". שם זה דומה לשם המקראי "מצוק" (שמואל א' י"ד/ה), וכך לצירוף "מצוקי ארץ" (שם ב/ח), ול"מצוקים" שבלשון חכמים (בניחוס ל"צדיקים", שהם הבסיס האיתן לארץ, כמו בדרשת ר' יוחנן לעיל לח"ב). כך נראה מפירוש רש"י לברייתא הדורשת את הכתובים (להלן ס"ב): "תנו רבנן: 'עזאזל' - שיהא עז וקשה; יכול בישוב? ת"ל: 'במדבר'; ומנין שבצוק (=הר זקוף"; רש"י)? תלמוד לומר: 'גזירה' (=התוכה"; רש"י)".
מעניין פירוש הרמב"ם בפירוש המשניות: "המקום ששמו 'צוק' - כלומר, מדובר בשם עצם פרטי. לפי פירושו, נוח יותר סגנון הלשון של המשנה 'מירושלים ועד צוק' - ללא ה' היידיע, שכן שם עצם פרטי אינו מצריך יידוע: **בדרך כלל**. לפי זה גם מסתבר לקרוא בהמשך: 'שאינו מגיע עמו לצוק... משעת דחיתו לצוק' - ללא יידוע (ולא כפי שמונקד לפנינו: "לצוק"). ברם, במסכת בבא מציעא (פ"ז מ"י; צ"ג/ב) שנינו: "יעלתה לראשי צוקין ונפלה - הרי זה אונס". העובדה שיש לשם זה צורת **רבים**, מחייבת לכאורה שאין זה שם פרטי, אלא שם עצם כללי (בהוראה של הר זקוף, כלשון רש"י ורע"ב). מפתיע שאף כאן מפרש הרמב"ם כן: "ויצוק' שם ההר הגבוה, וכבר נתבאר בימא".
להערות ורעיונות נוספים, ולקבלת תוספות:
ת.ד. 3446 או דוא"ל frank@geronimedia.net

פנינים

דף ס"ב שני שעיר יום הכיפורים מצותן שיהיו שנים שווים **בין טמא לטהור - כחוט השערה** הן שעיר לה' והן השעיר לעזאזל, דומים היו ממש, ואף על פי כן זה היה לה' וזה היה לעזאזל.

הגמרא מציינת, כי לא היו אלה בבליים, אלא אלכסנדריים, אך מתוך טינתם של חכמים לבבליים, כינום "בבליים".

השאלות המתעוררות למקרא המשנה והגמרא, רבות הן; בין היתר, מדוע לא אהבו את האלכסנדריים הללו, ואיזו סיבה יש לכנותם "בבליים" ובכך ניתן לטעות ולחשוב כאילו הבבליים הם המואשמים בהתנהגות חסרת נימוס זו.

מספר חכמים ניסו להציע דרכים לביאור ענין זה.

הגאון רבי יצחק אייזיק הלוי זצ"ל, בעל "דורות הראשונים" (ח"ב עמ' נ"ח ואילך), טרח ומצא, כי בספר יוסיפון מסופר על גדוד מיהודי מבבל שהתיישב באכלסנדריה של מצרים, ומפני שלא היו אנשים כשרים, יהודי אלכסנדריה הבדילו עצמם מהם וכינום "בבליים" על שם מוצאם.

זו כוונת חז"ל, "לא בבליים היו אלא אלכסנדריים היו, ומתוך ששונאים את הבבליים, היו קוראים אותם על שמם". הם התגוררו באכלסנדריה, אך בני אלכסנדריה שנאום וכינו אותם על שם מוצאם.

"אלכסנדרי לאמיתו": הסבר זה מבאר יפה משפט בלתי מובן, לכאורה; בתלמוד הירושלמי (חגיגה פ"ג הלכה א') מסופר שבבבליים של רבי יוחנן, כי היה "אלכסנדרי לאמיתו". לאור הדברים האמורים, ניתן להסביר, כי אנשי אלכסנדריה, נקיי דעת היו ובעלי נימוסין, לעומת אותם בבליים שהיגרו אליהם. לפיכך שיבחו את רבי יוחנן, כי הוא מהאלכסנדריים המקוריים, ואינו מבני הבבליים שהגרו לאלכסנדריה ונהגו שלא כשורה (ספר הזכרון להגרי"א הלוי, מר' ראובן מרגליות, עמוד ריד ואילך).

אולם, פירוש זה אינו הולם את דברי רש"י בסוגייתנו, אשר פירש כי בני ארץ ישראל הם ששנאו את הבבליים.

עיר בבל בארץ בבל: פירוש נוסף לדברים כותב רבי טוביה יהודה טביומי זצ"ל (י"טל אורות ח"א עמ' ל"ט ואילך), המבאר כי מדובר באנשי בבל עצמם, אך עלינו לדעת, כי יש 'בבלי' ויש 'בבלי' ולא הרי זו כהרי זו.

בתוככי ארץ בבל היתה עיר ושמה בבל. עובדה זו מוכחת במקומות רבים בתלמוד. במסכת גיטין (סה-א-ב) מסופר על אשה ששלחה שליח לקבל גט מבעלה השוהה בעיר בבל, תוך שהוסיפה ואמרה, כי יתכן שאינו שוהה שם אלא בבבל. כמו כן, חכמי התלמוד הבבלי, בו אנו הוגים זה אלף וחמש מאות שנים, גינו את ה"בבליים" עד שאמרו כי מוצאם מהערב רב שהתערב בבני ישראל בצאתם ממצרים (ביצה לב/ב). ודאי לא יתכן כי כוונתם ליהודי ארץ בבל, שהיתה מלאה חכמים וסופרים, מסלתה ושמנה של היהדות באותה תקופה, אלא על אנשים שהתגוררו בעיר בבל שבארץ בבל.

ראיה ברורה לכך ניתן למצוא במסכת שמחות (פרק ה') בה מסופר על חכמים ש"נכנסו לבבל וקבלו אותם אנשי העיר". הרי שהיתה גם עיר בשם בבל [ע"פ שבת זב, סנהדרין קט"א ובבא בתרא כב/ב].

הוכחות היסטוריות ישנן, כי העיר בבל היתה בעבר הקדום יותר, עיר גדולה וחשובה, מטרופולין רב רושם, שכנראה על שמו נקראה לבסוף הארץ כולה [כפי שמצוי במדינות רבות בעולם שהמדינה קרויה על שם עיר הבירה. בעל "טל אורות" מצייין את אלג'יר ובוכרה]. בזמן חז"ל היתה העיר הזו רחוקה ממרכזי היהדות ותושביה היהודים לא היו קרובים ללימוד התורה והמידות המתקנות והאציליות - מהם והלאה.

מיני אז השתרש הכינוי "בבלי" כתואר לאדם גס נעדר התנהגות מעודנת, ולפיכך כונו האלכסנדריים "בבליים".

הכהן הגדול "חנמאל המצרי": ביאורו של בעל "טל אורות" מבהיר פרשה עלומה סביב דמותו של הכהן הגדול חנמאל. במסכת פרה (פ"ג משנה ד') הוא מכונה "חנמאל המצרי", לעומת זאת יוסיפון מספר כי היה "בבלי".

ברם, חנמאל זה היה איש נבער ופשוט, שנבחר על ידי הורדוס בכוונה תחילה, כדי שלא יתגדל מעמד הכהן הגדול בעיני העם (יוסיפון). לא פלא, איפוא, כי עד מהרה הוצמד לו הכינוי "בבלי" (י"טל אורות" שם). [לפירוש הגרי"א הלוי זצ"ל, הביאור פשוט ביותר, שנקרא "חנמאל המצרי" אף על פי שהיה מוצאו הראשון מבבל - עיי' "דורות הראשונים" שם].

כי אכן, בין קדש לחול, בין טומאה לטהרה - ההבדל דק מאוד, וקשה להבחין בו!... ("ילקט אמרי").

דף ס"ב/א שני שעירי יום הכיפורים מצותן שיהיו שוים... בדמים

הוצאת שוות לגוף ולנשמה
אומרים דרך צחות, יש לך אדם שכאשר באים אליו להתרימו לצדקה הרי הוא אומר: "האמן לי: אין לי פרוטה לנשמה". הנה הסגיר עצמו כאומר - אבל לענייני הגוף יש לי די והותר...
ורמז רמזה התורה: על השעיר לה' יש להוציא לא פחות מאשר על השעיר לעזאזל... (מענינה של משנה בשם שער הלכות).

דף ס"א/א כשהיו שומעים שם המפורש יוצא מפי כהן גדול היו כורעים... ואומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד

מדוע אמרו "ברוך שם..."
והלא 'ברוך שם' אומרים כאשר מוציאים שם שמים לבטלה?

הסגיר בעל ה"שם משמאל" זצ"ל, כאשר שמעו כיצד מבטא הכהן הגדול את שם ה', בקדושה ובטהרה, בדחילו ורחימו, היו מיד מתחרטים על כל פעמים אשר הוציאוהו שלא בכוונה הראויה, כאילו לבטלה, ומיד אמרו "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד"...

דף ס"ב/א ס"א מיקירי ירושלים... ומלוין אותו מסוכה לסוכה

יקירי ירושלים
ייקירי ירושלים היה אומר הגרמי"ל זקס, הם יהודים יקרים וחסידיים שהיו בירושלים. הללו ויתרו על ראיית כהן גדול בעבודתו, ויתרו על הקדושה והטהרה שיכלו לשאוב מבית המקדש ביום זה, ויצאו להנעים את הדרך למשלח השעיר ולהקל עליו את המלאכה. הזכירם חכמים לשבח וכינו אותם ייקירי ירושלים...

דף ס"ב/א אלא מפי רבו שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו
דברים שלא שמעתן אוזן

הקשו רבים:
והלא במקומות אחרים אמרו שאמר רבי אליעזר "דברים ששמעתן אוזן מעולם?"
בשם הגרי"ח שמואלביץ אומרים: כשאמר דברים שלא שמעתן אוזן מעולם הרי זה מפני שאת הדרך, הסגנון והקו המנחה, קיבל גם קיבל מרבו...
ואחרים אמרו: רבי אליעזר, בהכירו היטב את רבו, ידע לשמוע ממנו דברים שלא שמעתן אוזן מעולם; הרב דיבר ודיבר וכולם שמעו, אך רבי אליעזר שמע דבריו מה שאחרים לא שמעו כלל...

הידעתי?

האם נעילת נעלי גומי ביום הכיפורים מותרת לכל הדעות?

אדם הנצרך לנעול נעלי עור ביום הכיפורים, במה ישנה מהרגלו בכל השנה?

* * *

השבוע - ב"מאורות ההלכה"
הלכות יום הכיפורים
(דף ס"ב-ס"ג)

כולנו מצטרפים ללימוד ההלכה

לעילוי נשמת

הר"ר **צבי נתן פינקלשטיין** ז"ל
בי"ר חיים מנחם ז"ל נלב"ע י"ד מנחם אב תשנ"ז
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בני המשפחה

לעילוי נשמת

הר"ר **פסח ירוחם בא-גד** ז"ל
בי"ר משה ושולמית ז"ל נלב"ע ביום הולדתו י"ג מנחם אב תשנ"ח
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י אחיו הרב **יוסף בא-גד** ראש ישיבת נחלים לכבוד רעייתו מרת **אלישבע** תלחט"א ומשפחתה שיחיו